

ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง: กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ

Civil Society and the Mobilization of Self-Managed
Province Concept : Case Study of Amnat Charoen
Province

ประวิทย์ ธรรมสา
Prawit sonsa

*นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, E-mail : Sonsa_noom@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษารั้ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง 2) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ยุทธวิธี กระบวนการในการขับเคลื่อน และบทบาทของภาคประชาสังคมในการผลักดันประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง 3) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐ ในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ แบ่งออกเป็น 8 ช่วงเวลา ส่วนลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง มี 2 ลักษณะ คือ กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน และกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน ในขณะที่กระบวนการในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ (1) โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัด (2) โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชน (3) โครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล ซึ่งบทบาทของภาคประชาสังคมมีบทบาทในการกระตุ้นความคิด ชี้ให้เห็นปัญหาร่วมกัน โดยยุทธวิธีที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้ในการขับเคลื่อนคือ ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ นอกจากนี้ผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก (2) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง และ(3) หน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ

คำสำคัญ : ภาคประชาสังคม, ภาคประชาชน, จังหวัดจัดการตนเอง, ธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to explain the development and analyze the characteristics of the civil society that mobilizes the self-managed province concept, 2) to explain and

analyze the strategies and process of the mobilization, and the role of the civil society in mobilizing the self-managed province concept, 3) to explain and analyses the impacts of the self-managed province concept mobilization on local public administration. This research is qualitative research. Divided the key information into 2 groups 1) Civil society, 2) Public agencies in Amnatcharoen Province.

The results, it was found that the development of civil society in Amnat Charoen province can be divided into 8 periods. There are 2 characteristics of the civil society that get involved in the mobilization of the self-managed province concept. There are civil society groups with a clear legal status, and there are those without a clear legal status. In terms of the process of the mobilization by the civil society, it can be divided into 3 levels (1) provincial level operational structure, (2) operational structure of the community organization coordination team, and (3) sub-district level operational structure. The role of the civil society is in stimulating thoughts and pointing out common problems. The strategies used by the civil society in the mobilization are considered conventional channel strategies which mean that the mobilization is conducted on the norms of a democratic society. In addition, the impacts on local public administration can be separated 3 groups (1) Highly affected agencies (2) Fairly affected agencies and (3) unaffected agencies

Keywords : Civil society, Public sector, Self-managed Province, Good Governan

บทนำ

ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทยเกิดขึ้นมากมายเห็นได้จากการพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทในการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะ หรือต้องการให้รัฐตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาให้กับประชาชนการเกิดและขยายตัวของเครือข่ายองค์กรชาวบ้านองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนมาก การเคลื่อนไหวต่อสู้ของสมาชิกคนจน การชุมนุมเคลื่อนไหวคัดค้านการเจรจาไทย-สหรัฐอเมริกาที่เชียงใหม่เมื่อต้นปี 2549 การชุมนุมขับไล่รัฐบาลของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ประภาส ปันตบแต่ง, ม.ป.ป.:1[ออนไลน์]) รวมไปถึงเหตุการณ์การชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.) ปี 2553 ในการขับไล่รัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งได้พัฒนาการเคลื่อนไหวต่อสู้ผ่านทั้ง การยื่นหนังสือในช่องทางปกติ การชุมนุมประท้วง การแสดงเจตจำนงร่วมการใช้สัญลักษณ์พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งนับเป็น นวัตกรรมด้านเทคนิควิธีการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจและมีผลทำให้เกิดผลสะท้อนต่อการบริหารงานภาครัฐ รวมไปถึงแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองก็ได้รับการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคมที่พยายามเข้าไปมีส่วนในการผลักดันนโยบาย ซึ่งการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองนั้นส่วนใหญ่ได้รับการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคมในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนและเมืองครีฟที่เลี้ยง คือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) โดยใช้กลไกของสภาองค์กรชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการขับเคลื่อนจากหลายองค์กร อาทิเช่น เครือข่ายประชาชนเพื่อพัฒนารมีส่วนร่วมทางการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ คณะกรรมการภาคประชาสังคมชายแดนใต้ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการผลักดันจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่ได้รับการขับเคลื่อนโดย สมาชิกประชาชน จ.ขอนแก่น และสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ และจังหวัดอำนาจเจริญเองก็มีการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเช่นกันโดยมี กลุ่มที่เรียกว่าขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งการก่อตัวของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญนี้ เกิดจากการรวมกลุ่มกันของคนในพื้นที่จากเครือข่ายต่างๆ อย่างเหนียวแน่นและยาวนาน โดยในระยะเริ่มแรกเป็นการรวมกลุ่มกันหลวมๆ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายกลุ่มสตรี เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มเยาวชนรักษันกรักษ์ป่า รวมไปถึงสภาองค์กรชุมชนในระดับ

ตำบล และในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นกลไกในการที่จะนำมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นมารวมตัวกันเรียกว่าขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ โดยการรวมกลุ่มขององค์กรภาคประชาสังคมของจังหวัดอำนาจเจริญในระยะแรกนั้น เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันตามธรรมชาติ และดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และในระยะหลังได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นหน่วยงานที่เลี้ยงและดูแลในการจัดกิจกรรม จึงมีการขยายและเริ่มให้ความสนใจในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองขึ้น

จากความหลากหลายและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในพื้นที่นั้น มีผลให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้มีการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานเป็นประจำ จึงทำให้ได้พบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่าที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่ได้ จึงแสวงหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา สอดรับกับกระแสสังคมในช่วงนั้นที่มีกระแสของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง โดยมีแนวคิดมุ่งเน้นให้ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อมก่อน เพื่อจะทำให้การขับเคลื่อนมีประสิทธิภาพและเป็นความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

โดยภาคประชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดนี้ในพื้นที่ที่มีการร่วมมือกันเป็นเครือข่าย มีการเชื่อมโยงการทำงานและประสานการทำงานกัน ทั้งในเรื่องของการใช้สภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายของประเด็นปัญหาในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมดังกล่าวข้างต้น ย่อมมีผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ ในการขับเคลื่อนนโยบาย และการดำเนินกิจกรรมโครงการ ต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมในปัจจุบันเริ่มที่จะพยายามเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างๆ มากขึ้นและแทบจะเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนแนวคิดต่างๆ รวมไปถึงแนวคิดการจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญที่มีขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญเป็นแกนหลักในการผลักดันแนวคิดนี้จึงทำให้เป็นที่น่าสนใจว่าภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญมีความเป็นมาอย่างไร เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใดบ้าง มีบทบาทและกระบวนการ พร้อมทั้งยุทธวิธีในการขับเคลื่อนแนวคิดนี้ได้อย่างไร และการขับเคลื่อนมีผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่อย่างไร เพื่อจะได้

เพื่อให้เห็นภาพของการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ รวมไปถึงผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง
2. เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ยุทธวิธี กระบวนการ ในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง
3. เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยเป็นการศึกษา ภาคประชาสังคมในเขตพื้นที่ จังหวัดอำนาจเจริญ ที่ร่วมกันผลักดัน แนวคิด จังหวัดจัดการตนเอง ทั้งหน่วยงานที่เป็นภาครัฐ ภาคประชาชน โดยยึดแนวคิด ขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคม มาเป็นกรอบหลัก ในการวิเคราะห์ขบวนการ โดยมุ่งเน้น เฉพาะภาคประชาสังคม ในเขตพื้นที่ จังหวัดอำนาจเจริญ เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา ร่วมกับการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และ การสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ คือ ตัวแทนภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 49 คนแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือภาคประชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจำนวน 25 คน และหน่วยงานส่วนที่ 2 คือ ภาครัฐที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 24 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาข้อมูลจากเอกสาร(Documentary Research) ศึกษาจากการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการสอบถามที่มีการเจาะลึกในรายละเอียดและคำตอบอย่างถี่ถ้วน การศึกษาจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) เป็นการสังเกตอยู่ห่างๆ ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ อาศัยการพรรณนาและวิเคราะห์(Descriptive and Analytical) โดยยึดทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาและกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการจำแนกและจัดระบบข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้วิจัย เป็นการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล หาแบบแผน ความหมาย และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ภายใต้บริบท ที่ทำการศึกษาและทำความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา การหาความสัมพันธ์ของข้อมูลแยกแยะเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงไปของปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูล และผสมผสานกับการวิเคราะห์งานด้านวิชาการ อิงข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างประกอบกัน

ผลการวิจัย

จากพัฒนาการของภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญออกเป็น 8 ช่วงเวลา โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ บริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และเนื้อหากิจกรรมของกลุ่มภาคประชาสังคมประกอบด้วย

ช่วงที่หนึ่ง ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและกึ่งประชาธิปไตย (2516 - 2522) เนื่องจากเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญเป็นพื้นที่สีแดง ที่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มแนวคิดสังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ ในช่วงนี้กลุ่มภาคประชาสังคมส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีการสนับสนุนแนวคิดสังคมนิยมและเข้าร่วมขบวนการ โดยมีเป้าหมายคือสร้างความกินดี อยู่ดี และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

ช่วงที่สอง เริ่มก่อตัวใหม่ของภาคประชาสังคม (2523 - 2539) เป็นช่วงหลังจากรัฐบาลมีนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์และนโยบายให้ผุ้เข้าร่วมขบวนการ

ออกมาร่วมมือกับภาครัฐ หยุดการต่อต้านภาครัฐโดยจะไม่มีความผิด ซึ่งเรียกว่าผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ อำเภอสว่างแดนดิน บึงนารางวาลา ซานูมาน ในกลุ่มอำเภอสว่างแดนดินจะมีกลุ่มคนที่ออกมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และยังมีแนวคิดที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนจึงได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มต่างๆ มากมาย เช่น กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มสตรีต่างๆ ซึ่งคนที่มาก่อตั้งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเหล่านี้มรทั้ง ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ข้าราชการครู หรือผู้ที่ให้การสนับสนุนแนวคิดของแนวร่วมคอมมิวนิสต์อยู่อีกด้วย

ช่วงที่สาม เริ่มทำงานเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก (2540-2543) เริ่มมีภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญบางส่วนเริ่มเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก เช่นมูลนิธิแสงประทีป เพื่อตึงเอาทรัพยากรต่างๆ มาจัดกิจกรรมในพื้นที่

ช่วงที่สี่ เริ่มกำหนดรูปแบบการทำงานและยุทธศาสตร์การดำเนินงานพัฒนาชุมชน (2544-2546) การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมในช่วงนี้เฟื่องฟูเนื่องจากอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีการให้อิสระของภาคประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ความเห็นและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และภาคประชาสังคมในพื้นที่เริ่มมีการพูดคุยและรวมตัวกัน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก เพิ่มมากขึ้น

ช่วงที่ห้า การเชื่อมโยงและพัฒนาเครือข่ายในการทำงานในระดับจังหวัดและในระดับพื้นที่ (2547-2549) ช่วงนี้มีการพยายามพัฒนาเครือข่ายในการทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ ในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับภาคประชาสังคมในท้องถิ่น เป็นต้น

ช่วงที่หก การปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างการดำเนินงานภายในจังหวัด และก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ (2550-2552) ช่วงนี้เกิดพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน และมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนภาคประชาสังคมในพื้นที่ ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยใช้สภาองค์กรชุมชนระดับตำบลเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนแต่ยังไม่เป็นรูปธรรม

ช่วงที่เจ็ด การทบทวนบทบาทของภาคประชาสังคมและการรับเอาแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง (2553-2554) โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นที่เล็งในการให้ภาคประชาสังคมรวมตัวกัน และมีโครงสร้างการดำเนินกิจกรรม ในแต่ละพื้นที่ให้ชัดเจน มีการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และมีการพัฒนาเชิงประเด็น และพื้นที่ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ช่วงที่เปิด การมุ่งหน้าขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและนำธรรมนูญประชาชนไปสู่การปฏิบัติ (2555-ปัจจุบัน) เป็นช่วงที่ภาคประชาสังคมเริ่มมีพลัง เริ่มมีการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยมีการประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ในเรื่องการมุ่งพัฒนาและดูแลชีวิตตนเอง และเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ โดยประชาชนเป็นครั้งแรก โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นหน่วยงานพี่เลี้ยง

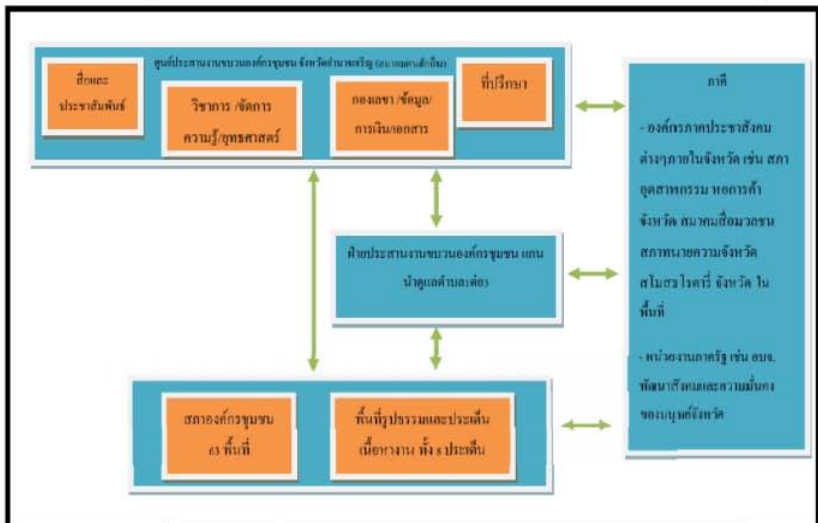
ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญสามารถแบ่งเป็นสองกลุ่ม ได้แก่

หนึ่ง กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน กลุ่มเหล่านี้ จะมีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มีกฎระเบียบเป็นของตนเอง การเข้าเป็นสมาชิกต้องมีขั้นตอนที่แน่นอน เข้าถึงได้ค่อนข้างยาก มีสถานที่ตั้งแน่นอน มีที่ทำการที่ชัดเจน ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล โดยในการขับเคลื่อนแนวคิดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยองค์กรที่มีสถานะทางกฎหมายซึ่งจะมีข้อดี คือจะได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ และมีงบประมาณสนับสนุนบางส่วน และ

สอง กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรชาวบ้าน เน้นความเป็นอิสระ เกิดการรวมตัวกันภายใต้ความต้องการหรือปัญหาที่มีร่วมกันของสมาชิก ถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ ในพื้นที่ เพราะกลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะเปิดกว้าง เข้าถึงได้ง่าย มีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ไม่มีค้อมีกฎระเบียบ โครงสร้างองค์กรมีลักษณะแบนราบ การตัดสินใจเป็นอำนาจของสมาชิกทุกคน กลุ่มเหล่านี้เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตนเองเบื้องต้น สามารถปรับเปลี่ยนหรือออกแบบได้ตามความต้องการ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ที่ภาคประชาสังคมอำนาจเจริญเลือกใช้นั้นเป็นยุทธวิธีตามช่องทางปกติ กล่าวคือ เป็นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่อยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ ได้แก่ การเปิดเวทีพูดคุย ทำประชาคมรับฟังความเห็น เนื่องจากเป็นวิธีการที่ทำได้ง่าย และเป็นการเตรียมความพร้อม และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับแนวคิดการจัดการตนเอง เป็นการค่อยเป็น ค่อยไป ก้าวเดินไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกทั้งไม่เป็นคู่แข่งกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อีกด้วย

กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญนั้น แบ่งโครงสร้างการดำเนินงานออกเป็น 3 ระดับ คือ โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัด โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชน และโครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล เพื่อเป็นยกระดับการทำงานให้มีรูปธรรม และมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นต้องทำงานเชื่อมประสานกัน กล่าวคือระดับจังหวัดจะเป็นการมองในภาพรวมของจังหวัด และทีมประสานขบวนองค์กรชุมชนทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล และดูแลในแต่ละพื้นที่ที่ยังไม่มีความเข้มแข็งพร้อมทั้งเป็นผู้ส่งสารที่สำคัญลงสู่พื้นที่ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงส่วนสุดท้ายในระดับตำบลเป็นระดับปฏิบัติการที่จะต้องดำเนินงานในพื้นที่กับประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างแนวร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนให้ได้มากที่สุด โดยได้รับการสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือจากขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญที่เป็นหน่วยงานระดับจังหวัด และการดำเนินงานของระดับตำบลนั้นดำเนินงานภายใต้แนวคิดประชาธิปไตยชุมชน คือเน้นสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน และเป็นการพัฒนาสำนึกพลเมืองให้กับคนในพื้นที่

ภาพที่ 1 : สรุปรูปโครงสร้างการดำเนินงานของของภาคประชาสังคมอำนาจเจริญ

จากภาพสรุปโครงสร้างการทำงานของภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ บทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน คอยกระตุ้น คนในพื้นที่ที่มีความตื่นตัว มุ่งมั่นนำคนในพื้นที่ให้ดำเนินงานเอง ทำหน้าที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงให้กับคนในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งบทบาทของภาคประชาสังคมออกเป็น 2 ระดับ คือ 1)ระดับจังหวัดจะทำหน้าที่มองในภาพรวม ทั้งหมดของจังหวัด คอยให้ความช่วยเหลือพื้นที่ที่อ่อนแอ หรืองานไม่ขับเคลื่อน เปิดเวทีพูดคุยแสวงหาทางออกร่วมกัน มีบทบาทในการยกระดับกระบวนการทำงานของภาคประชาสังคม และ 2)ระดับพื้นที่นั้น เครื่องมือหลักคือสภาองค์กรชุมชน ซึ่งต้องทำงานร่วมกันกับประเด็นอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่ มีบทบาทกระตุ้นคนในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมและสร้างให้คนในพื้นที่เข้าใจในเป้าหมายของการขับเคลื่อนแนวคิด ทำให้คนในพื้นที่เห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมและสร้างสำนึกพลเมืองให้คนในพื้นที่ พร้อมทั้งต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคน และองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ด้วย เพราะหากเกิดความขัดแย้งขึ้นในพื้นที่จะทำให้การดำเนินงานในพื้นที่นั้นหยุดชะงักเน้นมีบทบาทในการทำงานแบบเรียบง่าย เพราะการดำเนินงานขับเคลื่อนแนวคิดนี้ เราต้องอาศัยสรรพกำลังจากหลายๆ ภาคส่วนที่มาร่วมตัวกัน เป็นองค์กรที่ไม่มีโครงสร้างแข็งตัว ทำงานเหมือนญาติ พี่น้อง เหมือนครอบครัว ระบบเครือข่าย มีการกระจายงาน กระจายเงิน ที่ชัดเจน คนทำหน้าที่ประสานก็ประสานงานอย่างเดียว ไม่มีใครเป็นหัวหน้าใครที่ชัดเจน

ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ นั้นส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ คือเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่มากขึ้น การที่ภาคประชาสังคมกับภาครัฐร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมหรือร่วมกำหนดนโยบาย มีมากขึ้น แต่ทั้งนี้ การส่งผลต่อหน่วยงานภาครัฐมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องของภารกิจของหน่วยงานภาครัฐและแนวทางการขับเคลื่อนจังหวัดจัดการตนเองตาม ธรรมนูญฯ ซึ่งสามารถแบ่งระดับของผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐตามภารกิจออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

หนึ่ง หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีการกิจที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ สวัสดิการ หรือดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ เนื่องจากสอดคล้อง

กับธรรมนูญในเรื่องของการสร้างสุขภาวะที่ดี และการพึ่งตนเองของประชาชนด้านสวัสดิการ และภาคประชาสังคมเริ่มเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือร่วมตัดสินใจในระดับนโยบายมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นให้ความสนใจมากขึ้นอันจะนำมาซึ่งนโยบายและโครงการที่ตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ตรงจุดมากขึ้นและอาจนำมาสู่การบริหารงานท้องถิ่นที่มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และสนองตอบความต้องการของประชาชนอีกด้วย

สอง หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้างบางส่วน ส่วนใหญ่ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมบ้าง แต่การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมยังไม่สามารถยกระดับให้เข้าไปมีบทบาทเท่าที่ควร และเกิดการร่วมมือกัน เป็นครั้งคราว หน่วยงานเหล่านี้จะมองว่าการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่เป็นสิ่งที่ดีแต่เนื่องด้วยภารกิจของหน่วยงานทำให้ได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมบ้างเป็นบางครั้ง และส่วนใหญ่เห็นด้วยและมองว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี แต่ต้องมีการปรับบทบาทเข้าหากันระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคมในพื้นที่

สาม หน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ หน่วยงานส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับเนื้อหางานขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม การเชื่อมประสานยังไม่เกิดขึ้น หน่วยงานเหล่านี้ เป็นหน่วยงานที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาภาคประชาสังคมหรือบางหน่วยงานก็เป็นหน่วยงานที่มีหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ฉะนั้นการจะบรรลุภารกิจของหน่วยงานตนจึงไม่ต้องอาศัยภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกิจกรรมแต่หน่วยงานเหล่านี้มองว่าการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเป็นแนวคิดที่ดีที่จะต้องวิวัฒนาการต่อไปในอนาคต แต่ต้องมีการกระจายข้อมูลแนวคิดมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ ยังขาดความเข้าใจในเนื้อหาการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ อีกทั้งแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม ไม่สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน รวมไปถึงยังขาดการปรับบทบาทเข้าหากันระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเรื่องกฎระเบียบ

อภิปรายผล

จากพัฒนาการของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นที่มีการรวมตัวและเป็นองค์กรที่ต่อต้านภาครัฐ และเริ่มพัฒนาการปรับเปลี่ยนบทบาทมาเรื่อยๆ เริ่มมีประเด็นงานที่ชัดเจน จนท้ายที่สุดมีการใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งในการดำเนินกิจกรรม และนำมาสู่การมีการรวมตัวและมีโครงสร้างการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัดที่ชัดเจน มีการร่วมมือกับภาครัฐมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐจะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม ซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่ดีที่เกิดขึ้นในสังคมเพราะเป็นการก่อกำเนิดมาจากระดับล่างแล้วพัฒนาระดับขยายวงกว้างออกไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น อันนำมาซึ่งรากฐานการพัฒนาแบบประชาธิปไตย และนำมาสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายชัดเจน และการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งลักษณะกลุ่มตามแนวคิดของ สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2542:213) ที่แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ รูปแบบแรก เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน รูปแบบที่สอง เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบรูปแบบของภาคประชาสังคมที่ไม่ได้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มี 2 รูปแบบในองค์กรเดียว คือเลือกใช้จุดเด่นของลักษณะองค์กรทั้ง 2 รูปแบบเพื่อสร้างความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรม เช่น หากติดต่อ ประสานงาน หรือรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ใช้ลักษณะองค์กรแบบมีสถานะทางกฎหมาย แต่หากดำเนินกิจกรรมที่ต้องการความรวดเร็ว หรือมีความเป็นอิสระ ก็ใช้สถานะที่ไม่มีกฎหมายไม่ชัดเจน เพราะเนื่องจากโครงสร้างสังคมทุกวันนี้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การดำเนินกรรรมใดๆ ต้องมีความหลากหลาย และกระบวนการเรียนรู้ของภาคประชาสังคมทำให้ได้รับบทเรียนว่าการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หรือเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานภาครัฐย่อมส่งผลดี ต่อภาคประชาสังคมเองเพราะหน่วยงานภาครัฐ เป็นแหล่งที่มีทรัพยากร

กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญ นั้น ใช้องค์กรขับเคลื่อนที่มีโครงสร้างองค์กรแบบแนวนราบแต่ขณะเดียวกันก็มีการแบ่งงานในการดำเนินงาน 3 ระดับ คือ ระดับจังหวัดเป็นหน่วยงานที่คอยคุมทิศทาง ประสานภาคีเครือข่าย และหาแหล่งงบประมาณ ระดับทีมประสานระดับตำบล เป็นแกนนำของแต่ละพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง และระดับพื้นที่ ซึ่งทั้ง สามระดับทำหน้าที่ของตนเอง แต่ก็ยังมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ เช่น หากมีแหล่งทุนที่จะเข้ามาสนับสนุนในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญจะต้องผ่านระดับจังหวัดเป็นผู้กระจายลงสู่พื้นที่ ภายใต้การยอมรับและการตัดสินใจของระดับพื้นที่ว่าสามารถทำตามเงื่อนไขของแหล่งทุนได้หรือไม่ หากยอมรับก็ดำเนินกิจกรรมโดยมีระดับจังหวัดเป็นที่เลี้ยง ซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนที่มีความเข้มแข็ง เน้นทำงานร่วมกันเป็นทีม ไม่มีลักษณะของการบังคับบัญชากันโดยตรง แต่ก็ไม่ได้แยกกันดำเนินกิจกรรม จะเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมมีวิวัฒนาการในการทำงานมากกว่าในอดีต มีการจัดขบวนองค์กรอย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการแบ่งงานกันทำ และที่สำคัญใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ในการดำเนินกิจกรรม

บทบาทขององค์กรที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองนั้น มีบทบาทในการกระตุ้น จุดประกายความคิด ชี้แนะ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาประชาชนในพื้นที่ไปพร้อมๆ กัน โดยใช้เครื่องมือหลักคือสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล ทำให้การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเป็นระบบ ซึ่งการใช้สภาองค์กรเป็นกลไกหลักได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นส่งผลกระทบทางบวกต่อการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่

การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม ใช้ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ เช่น การเดินขบวนรณรงค์ การยื่นหนังสือติดต่ออย่างเป็นทางการกับภาครัฐ การเปิดเวทีพูดคุย การทำประชาคมรับฟังความเห็น การใช้สื่อรณรงค์ การประสานร่วมมือกับภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับTarrow (1999: 93-99)ที่ได้แบ่งรูปแบบยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ออกเป็น 3รูปแบบโดยหนึ่งในนั้นคือยุทธวิธีตามช่องทางปกติ เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่ยังอยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ โดยมีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เป็นวิธีการที่

สังคมสาธารณะทั่วไปเข้าใจและคุ้นเคย ประการที่สอง เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้กระทำและคนในสังคมทั่วไปถึงผลที่จะตามมาจากการเคลื่อนไหว ประการที่สาม เป็นการเคลื่อนไหวที่อาศัยความยึดมั่นผูกพันของผู้กระทำการเพียงเล็กน้อย ประการที่สี่ มีความเป็นสถาบันสูงทำให้เป็นการเคลื่อนไหวไม่มีพลังอำนาจในการทำหายนามากนัก และประการสุดท้ายเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายและมักประสบความสำเร็จได้ยาก

อย่างไรก็ตามการเลือกใช้วิธีการตามช่องทางปกติของภาคประชาสังคมนั้น แม้จะสำเร็จได้ยากแต่ก็อยู่บนบรรทัดฐานทางสังคม ไม่สร้างความวุ่นวาย และไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งการใช้วิธีการแบบนี้ ภาคประชาสังคมเข้าใจข้อจำกัดเหล่านี้ดี และไม่ต้องการเป็นคู่ขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐ และต้องการนำหน่วยงานภาครัฐมาเป็นพันธมิตรการพัฒนาประชาชนในพื้นที่ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งความเข้าใจข้อจำกัดและบรรทัดฐานทางสังคมของภาคประชาสังคมเหล่านี้ นั้น ส่งผลดีต่อการกระจายอำนาจ อันนำมาสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ผลกระทบจากการดำเนินงานขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐภายในจังหวัด อำนาจเจริญ

ประการที่หนึ่ง การดำเนินการดังกล่าวมีความสอดคล้องตามความหมายของหลักธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไรจากการทบทวนวรรณกรรมถึงความหมายของคำว่า “หลักธรรมาภิบาล” นั้นสามารถสรุปความหมายของ หลักธรรมาภิบาลได้ว่าแนวคิดธรรมาภิบาลคือ “แนวคิดที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศให้เกิดการมีส่วนร่วมอันจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ สนองตอบความต้องการของประชาชน อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ”

จากความหมายที่สามารถสรุปได้ข้างต้น พบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ต่างๆ จะมีความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดธรรมาภิบาลตามระดับของผลกระทบจากขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมที่มีต่อหน่วยงานของตน กล่าวคือ หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก จะมีความรู้ความเข้าใจต่อความหมายของแนวคิดธรรมาภิบาลมากซึ่งสะท้อนให้เห็นจากภาคประชาสังคมในพื้นที่เริ่มเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือร่วมตัดสินใจ ในระดับนโยบายมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นให้ความสนใจมากขึ้น

อันจะนำมาซึ่งนโยบายและโครงการที่ตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ไข
ปัญหาของประชาชนได้ตรงจุดมากขึ้น

ในขณะที่หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง ผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของแนวคิดธรรมาภิบาลบางส่วน เนื่องจากติดอุปสรรคในเรื่องของกฎระเบียบ ทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาสังคมทำได้อย่างไม่เต็มที่ ส่งผลให้บรรยากาศในการทำงานจะออกมาในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวหลักเช่นเดิม อย่างไรก็ตามหน่วยงานดังกล่าวมีความพยายามในการปรับบทบาทของทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะหน่วยงานดังกล่าวเริ่มเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม ในส่วนหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเลย ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานดังกล่าวยังคงขาดความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างมาก เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวไม่ได้มีภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมเลย จึงทำให้หน่วยงานดังกล่าวเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม และยังคงดำรงบทบาทหลักและยึดกฎระเบียบของหน่วยงานตนเองในการดำเนินงานตามหน้าที่ จึงทำให้ภาคประชาสังคมไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานดังกล่าวได้เลย

ประการที่สอง คือ การดำเนินการดำเนินกล่าวเป็นไปตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยพบว่า ผลจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมส่งผลให้หน่วยงานต่างๆ เริ่มมีการให้ความสำคัญกับหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลมากขึ้น ทั้งนี้จาก “หลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาล” (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2548: 212) นั้นสามารถสรุปได้ 8 หลัก คือ 1) หลักความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 2) หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) หลักความเป็นธรรมในสังคมและการคำนึงถึงส่วนรวม 4) หลักการยึดมั่นฉันทมติ 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักการตอบสนองความต้องการ 7) หลักนิติธรรม และ 8) หลักความโปร่งใส

จากหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบในระดับที่ต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่แตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามไม่มีหน่วยงานใดเลยที่สามารถปฏิบัติตามหลักองค์ประกอบของ ธรรมาภิบาลได้ครบทุกข้อกล่าวคือ

หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก จะมีการปฏิบัติตามหลัก ธรรมาภิบาลจำนวนมากที่สุด โดยหน่วยงานดังกล่าวมักจะเริ่มจากหลักการยึดมั่นในฉันทมติ, หลักการมีส่วนร่วม และหลักตอบสนองความต้องการ และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การดำเนินการตามหลักองค์ประกอบอื่นๆ ในอนาคต ในขณะที่หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง จะมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลรองลงมาจากหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก และหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบเลย แทบจะไม่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้างจะมีแนวโน้มในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลเพิ่มขึ้นไปสู่ระดับเดียวกับหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก ทั้งนี้เป็นเพราะหน่วยงานภาครัฐเริ่มมีการเรียนรู้และเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากภาคประชาสังคมมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

พัฒนาการของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญแบ่งออกเป็น 8 ช่วงเวลาซึ่งเริ่มตั้งแต่ภาคประชาสังคม ยังไม่สามารถก่อร่างสร้างตัวได้ จนสามารถรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน มีโครงสร้างหลวมๆ ที่เกาะเกี่ยวกันจนนำมาสู่ การมีการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทิศทางการทำงานที่ชัดเจนโดยอาศัยพื้นที่เป็นตัวตั้ง ส่วนลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง มี 2 ลักษณะ คือ กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจนและกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจนและพหุองค์กรทั้ง 2 รูปแบบในองค์กรเดียวกันในขณะที่กระบวนการในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัดโครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชนและโครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล โดยบทบาทของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญนั้นมีบทบาทในการกระตุ้นความคิด ชี้ให้เห็นปัญหาร่วมกัน ซึ่งยุทธวิธีที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้ในการขับเคลื่อนคือ ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ

นอกจากนี้ผลกระทบจากการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมากหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้างและหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐในพื้นที่ ควรทำความเข้าใจถึงแนวคิด กระบวนการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อเตรียมการรองรับ หรือให้การสนับสนุน รวมไปถึงการห้ามปราม หากเกิดการดำเนินกิจกรรมที่เกินขอบเขตไปในพื้นที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และสามารถตอบสนองความต้องการของภาคประชาสังคมในพื้นที่อีกด้วย

ภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญควรมีการจัดเก็บข้อมูล ประเด็นกิจกรรมให้เป็นระบบมากขึ้นเนื่องจากในการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมเกิดเนื้อหางานมากขึ้น แต่ยังคงขาดการจัดการความรู้ที่เหมาะสมไม่มีการทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลเท่าที่ควร อีกทั้งการยังขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ขับเคลื่อนส่งผลให้ความเข้าใจในกระบวนการของภาคประชาสังคมจากภายนอก หรือประชาชนทั่วไปยังมีน้อย

การศึกษาค้นคว้านี้ทำให้พอจะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมมีผลต่อการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ จึงควรศึกษาเพิ่มเติมว่าส่งเสริมธรรมาภิบาลในประเด็นใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญที่ให้ความร่วมมือ และให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่คอยให้คำแนะนำ และคอยให้กำลังใจ ชี้แนะแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้ และที่ขาดไม่ได้ คือ กลัณณมิตรจากคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พร้อมครอบครัวของข้าพเจ้าเอง ที่คอยให้กำลังใจ สนับสนุนทรัพยากรในการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Tarrow, S. 1999. *Power In Movement Social Movement and Contentious Politics*. New York: Cambridge University Press.
- เกษียร เตชะพีระ. 2540. อ้างถึงในบทสัมภาษณ์. น.พ. ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณ์ไกล (บก.). 2540. *ประชาสังคมทรรศนะนักคิดในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน. น. 123.
- ประกาศ ปินตบแต่ง.ม.ป.ป..การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาสังคม. ค้นวันที่ 20 มกราคม 2556 จาก<http://iad.dopa.go.th/subject/policy-drive.doc>
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. 2548. 50 ปี รัฐประศาสนศาสตร์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัชยา ภัคดีจิตต์. 2555. *ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2542. *ขบวนการประชาสังคม: นัยยะเชิงกฎหมายและนโยบาย*. โครงการวิจัย. มปป.